

Шевченко Т. В.,
старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF ADMINISTRATIVE LAW PERSONAL SAFETY WHILE PERFORMING POLICE AUTHORITY IN THE CONDITIONS OF ANTI TERRORISM

У статті розглянуто окремі питання забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних ситуаціях, які виникають під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності, а також питання необхідності зміни законодавчої бази з метою зменшення травматизму поліцейських під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності шляхом удосконалення адміністративно-правового забезпечення.

Ключові слова: Національна поліція, поліцейський, екстремальна ситуація, екстремальні умови, небезпеки, особиста безпека, професійно-психологічна підготовка, ризик, тероризм.

В статье рассмотрены отдельные вопросы обеспечения личной безопасности полицейских в экстремальных ситуациях, которые возникают во время выполнения полномочий в условиях проведения антитерористической деятельности, а также вопрос о необходимости изменения законодательной базы с целью уменьшения травматизма полицейских во время выполнения полномочий в условиях проведения антитерористической деятельности путем совершенствования административно-правового обеспечения.

Ключевые слова: Национальная полиция, полицейский, экстремальной ситуации, экстремальные условия, опасности, личная безопасность, профессионально-психологическая подготовка, риски, терроризм.

The article deals with separate issues of ensuring the personal security of police officers in extreme situations that arise during the exercise of powers in the context of anti-terrorist activities, as well as the need to change the legislative framework in order to reduce the injury of police officers while exercising their powers in antiterrorist activities through the improvement of administrative-legal provision.

Key words: national police, police officer, extreme situation, extreme conditions, dangers, personal safety, professional psychological preparation, risk, terrorism.

Постановка проблеми. За даними ООН, тільки у 2017 році було скоєно 11 тисяч терактів більш ніж у 100 країнах. У результаті загинули 25 тисяч осіб, було поранено 33 тисячі осіб.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV, до суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, належить і Національна поліція України.

Також слід зазначити, що (відповідно до Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18.01.2018 № 2268-VIII) для забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях залучаються, зокрема підрозділи Національної поліції України.

За інформацією Департаменту комунікації Національної поліції України, станом на січень 2018, з моменту створення Національної поліції України під час виконання службових обов'язків отримали поранення 1 197 поліцейських, із них 38 – у зоні проведення АТО/ООС. 24 працівника поліції загинули, з них чотири – у зоні АТО/ООС.

Слід зауважити, що стаття № 2 Закону України «Про Національну поліцію» визначає, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Виходячи із вищезазначеного, стверджуємо, що протидія тероризму в Україні в законі про «Національну поліцію» України як завдання поліцейських не згадується, що негативно впливає як на ефективність виконання покладених на поліцію обов'язків, на забезпечення особистої безпеки поліцейського, зокрема в екстремальних умовах, так і на ефективність роботи Національної поліції як державного органу виконавчої влади.

Таким чином, слід зазначити, що цей перебіг речей потребує особливої уваги з метою аналізу та звернення уваги на найбільш проблемні питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що дослідження діяльності працівників

правоохоронних органів в екстремальних ситуаціях, зокрема в умовах проведення антитерористичної діяльності, вивчали науковці різних сфер, зокрема педагогічної В. Горайнов, М. Корольчук, С. Кубіцький, С. Левін, В. Лефтеров, О. Федоренко, Г. Яворська; психологічної О. Охременко, О. Тімченко, М. Чуносів; юридичної М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Джафарова, Д. Денисюк, С. Кузніченко, О. Синявська, С. Шатрава, І. Власенко.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV, тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей.

антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

Так, район проведення антитерористичної операції – це визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;

Виходячи з вищезазначеного, слід зауважити, що проведення антитерористичної діяльності – це комплекс скоординованих дій, де питання планування та координованості потребують найбільшої уваги, оскільки будь-які недоліки у планування та координації сил та засобів, задіяних до участі в антитерористичній діяльності, створюють пряму загрозу життю і здоров'ю особового складу незалежно від виду, якісного складу, рівня підготовки або професіоналізму підрозділів у цілому та кожного бійця окремо.

Також слід зауважити, що, проаналізувавши основні завдання (ст. 2 закону «Про національну поліцію»), повноваження поліції (розділ IV закону «Про національну поліцію»), а також поліцейські заходи (розділ V закону «Про національну поліцію») у контексті проведення антитерористичної діяльності, можливо зробити висновок, що під час проведення антитерористичної діяльності Національна поліція застосовується лише як допоміжний орган.

Однак відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», а також відповідно до Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» значно розширюють повноваження підрозділів Національної поліції, задіяних до антитерористичної діяльності.

Так, наприклад, ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію» визначає вичерпний перелік випадків, коли поліцейський має право вимагати в осо-

би пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

2) якщо є достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті зі спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення.

П. 3 ст. 12 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» зазначає, що поліцейський має право перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності – затримувати їх для встановлення особи. П. 3 ст. 15. Закону України «Про боротьбу з тероризмом» зазначає, що у районі проведення антитерористичної операції посадові особи, залучені до операції, мають право, зокрема перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності – затримувати їх для встановлення особи;

Таким чином, вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи може буди лише власне внутрішнє переконання поліцейського.

Варто зауважити, що, як правило, особи, які тимчасово перебувають у зоні проведення АТО/ООС, не проінформовані про розширені повноваження поліцейських, що створює додаткову загрозу особистій безпеці поліцейських та громадян. Як показує практика, такі ситуації часто закінчуються складанням протоколу згідно зі ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення – «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця», або застосування поліцейськими заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, а іноді й вогнепальної зброї відповідно до закону, що ставить під загрозу особисту безпеку поліцейського.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, ми пропонуємо внести зміни до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про національну по-

ліцію», де зазначити, що підрозділи Національної поліції України залучаються до антитерористичної діяльності, та, що важливо, зауважити, що у зв'язку з цим повноваження підрозділів розширюються відповідно до вищезазначених законів України.

Також ми пропонуємо проводити роз'яснювальну роботу серед населення із залученням засобів масової інформації щодо розширення повноважень під-

розділів Національної поліції України в зоні проведення антитерористичної операції. При цьому потрібно звертати увагу не тільки на розширення повноважень поліцейських, а ще й на відповідальність громадян за невиконання законних вимог поліцейських, а також про можливість застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї поліцейськими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
3. Про боротьбу з тероризмом: закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
4. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.
5. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 18.02.2016 № 92. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF>.
6. Ануфрієв М.І. Організаційно-правові засади управління безпекою життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ України: Науково-практичний посібник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 32 с.
7. Бандурка А.М. Генерал милиции советует и предупреждает. Учебное пособие. 1998. 256 с.
8. Бандурка О.М. Шаша І.К. Власенко І.В. Борнічук П.М. Основи охорони праці та охорона праці в діяльності ОВС. 2003. 288 с.
9. Білоус Т.Л. Сутність і структура професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. № II (18), Issue: 37. 2014. С. 37–40.
10. Власенко І.В., Чміль М.О. Шляхи забезпечення особистої безпеки працівника ОВС. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Випуск 24. Харків. 2003. С. 60–63.
11. Власенко І.В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Випуск 35. Харків. 2006. С. 356–360.
12. Власенко І.В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці». Одеса. 2008. С. 11–13.
13. Власенко І.В., Чміль М.О., Федоров В.В. Ступінь впливу екстремальних умов на працівників міліції при використанні ними вогнепальної зброї. Право і безпека. Вип. № 4(46). Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2012. С. 335–338.
14. Джафарова О.В. Щодо визначення категорії «Екстремальні умови проходження служби в органах внутрішніх справ». Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). Харків: ХНУВС, 2015. С. 73–74.
15. Криворучко Л.С. Організація професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних умовах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2008. 20 с.